

SUOMALAINEN KOULULAITOS PIETARISSA.

Antti Inkinen.

Pietarin kaupungissa, joka sijaitsee vanhalla suomalais-asutuksen paikalla, on sen perustamisesta saakka aina viime aikoihin asti asunut suomalaista väestöä. Kaupungin ensimmäisen satavuotiskauden aikana suomalaisten lukumäärä Pietarissa pysytteli kuitenkin verraten vaatimattomana. Mutta sen jälkeen, kun Suomi vuonna 1809 oli joutunut Venäjän valtakunnan yhteyteen, alkoi Pietarin suomalaisen väestön lukumäärä Suomesta sinne suuntautuvan siirtolaistulvan ansiosta suuresti lisääntyä. Lisääntyvän suomalaisväestön henkisten tarpeiden, etenkin sen nuoren polven kasvatustarpeen tyydyttämisessä, osoittautui jo edellisellä vuosisadalla syntynyt kirkollinen järjestys ennen pitkää yksinään riittämättömäksi. Yhä tuntuvammaksi käyneen koulutarpeen pakottamana ryhtyivät eräät Pietarin suomalaisen väestön arvovaltaisimmat ja edesvastuullisimmat piirit yksissä neuvoin pohtimaan keinoja asiantilan auttamiseksi. Yksityiskohtaisempia tietoja aloitteen kehittymisen eri vaiheista tosin puuttuu, mutta eräs jälkimaailmalle säilynyt tärkeä asiakirja, Tsarskoe Selossa 25 päivänä toukokuuta 1820 annettu, keisari Aleksanteri I. allekirjoittama ja valtiosihteeri, vapaaherra Robert Rehbinderin varmentama käskykirje Pietarissa olevalle Suomen asiain komitealle kertoo keisarin tietoon tulleen, että eräät suomalaista kansallisuutta

¹ Suomalaisien lukumäärä Pietarissa voitaneen vuosina 1790, 1800 ja 1820 arvioida vastaavasti 5 000, 6 500 ja 8 500 hengeksi. Vrt. *E. G. Ehrström*: Hist. Beskr. öfver St. Catherinae och St. Mariae församlingar i St. Petersburg. Åbo, 1829, ss. 133, 156, 191 ja 193.

olevat virkamiehet ja käsityöläiset olivat, keskinäisen neuvottelun mukaan, suostuneet osaksi omilla lahjoituksillaan, osaksi toimeenpanemalla vapaaehtoisen rahankeräyksen perustamaan maamiehiensä varten Pietariin suomalaisen kansallisen koulun, tarjotakseen sen kautta mahdollisuuden niin hyvin nuorille eri ammateissa oppilaina oleskeleville suomalaisille sunnuntai- ja juhlapäivinä hankkia itsellensä autuuden opissa tarpeellisia ja muita heidän kutsumukselleen sopivia tietoja, kuin myös muiden Suomen alamaisten lapsille viikon muina päivinä samassa koulussa oppia lukemista ja kristilliseen kasvatukseen kuuluvia alkeisperusteita; mikä opetus oli aiottu annettavaksi köyhille maksuttomasti, mutta lapsille, joiden vanhemmilla on tilaisuus maksaa, kohtuullista maksua vastaan, joka oli suoritettava koulun kassaan. Suhtautuen keisarillisella hyväntahtoisuudella tämmöiseen hyödylliseen yritykseen ja ottaen tämän hyvää tarkoittavan laitoksen erityiseen suojelukseensa, käski keisari laatia tarkoitusta vastaavan sääntöehdotuksen, joka on tuotava Suomen asiain komiteaan ja asianmukaisen käsittelyn jälkeen siellä annettava keisarin itsensä tarkastettavaksi ja vahvistettavaksi. Samalla ilmoittaa keisari yrityksen kannattamiseksi määränneensä kulumassa olevan vuoden alusta lukien, kaksituhatta ruplaa assignationeissa vuosittain, suoritettavaksi Pietarissa olevan Suomen Passiviraston varoista, mainitun viraston päällikön, Suomen asiain valtiosihteerin kautta, ehdolla, että niitten suorittaminen olisi alettava keisarin hyväksytyä säännöt mainittua koulua varten. Suomen asiain komitean oli tästä keisarin päätöksestä annettava tieto Suomen Senatin talousosastolle ja muille asianomaisille.

Käskykirjeen syntymisestä antaa Suomen asiain komitean 26 päivänä toukokuuta 1820 pidetyn istunnon pöytäkirja sen tiedon, että käskykirje oli annettu valtiosihteerin Rehbinderin esittelystä ja esityksestä sekä että itse esitys oli aiheutunut Pietarin kuvernementtikimnaasin luterilaisen uskonnonopettajan Hippingin valtiosihteerille antaman asiaa koske-

van kirjallisen ilmoituksen johdosta. Samasta pöytäkirjasta käy edelleen selville, että valtiosihteeri Rehbinder oli lupautunut itse huolehtimaan käskykirjeessä mainitunsääntöehdotuksen valmistuttamisesta sekä käskykirjeen tiedoittamisesta niille Pietarin suomalaisille, jotka olivat olleet aloitteen takana.

Puheen ollen Pietarin suomalaisen koululaitoksen syntyimisestä on lyhyt esitys tätä koululaitosta koskevan aloitteen tekijästä paikallaan tässä yhteydessä.

Anders Johan Hipping syntyi papin poikana Pernajan pitäjän Kosken kylässä 18 päivänä joulukuuta 1788. Saatuaan aluksi kotiopetusta ja oltuaan sitten neljä vuotta Porvoon kinnasissa Hipping tuli ylioppilaaksi Turun akatemiaan helmikuussa 1804. Suoritettuaan akatemian konsistorin edessä marraskuussa 1804 julkisen kasvatustutkimuksen ja teologisen tiedekunnan edessä toukokuussa 1806 tutkimuksen jumaluusopin, muutti Hipping syksyllä 1807 Pietariin, jossa oli kolme ja puoli vuotta muusikkona keisarillisessa musiikkikappelissa. Opittuaan Pietarissa venäjän kielen julkaisi Hipping vuonna 1810 teoksen: »Försök till svenska och ryska samtalen till deras tjänst, som önska lära ryska språket.» Ansioluettelossaan Hipping mainitsee, että tästä vähäisestä yrityksestään hän sai armollisena suosiosoituksena ja kehoituspalkintona kultaisen (nuuska-)rasian. Vuonna 1811 on Hipping jälleen Turussa jatkamassa opintojaan ja ottaa erotodistuksen yliopistosta 30 päivänä marraskuuta 1811. Saatuaan kutsun isänsä apulaiseksi hänet vihittiin saarnavirkkaan 18 päivänä huhtikuuta 1812 suoritettuaan sitä ennen Porvoon tuomiokapitulin edessä pappistutkimuksen arvosanalla cum laude approbatur. Näin alkanut papillinen ura kotimaassa katkesi kuitenkin pian, sillä jo 9 päivänä loka-kuuta 1812 määrättiin hänet Hallituskonseljin talousosaston päätöksen mukaisesti kirkollistoimikunnan avoimella valtakirjalla luterilaiseksi uskonnonopettajaksi »för de Ynglingar af Finska Nationen, som uti Gymnasium i St. Petersburg till undervisnings erhållande antagne äro». Tähän aikaan oli

nimittain tapa lähettää Suomen korkeimpien sotilas- ja siviilivirkamiesten lapsia Pietarissa oleviin venäläisiin poika- ja tyttökouluihin päässyt niin suureen vauhtiin, että syksyllä 1811 yksistään kuvernementin kimnaasissa oli 14 suomalaista nuorukaista »hurtigt sköna gossar» opiskelemassa, ja kun opiskelijatulva näihin kouluihin yhä vain lisääntyi, osoittautui tarpeelliseksi asettaa kuvernementin kimnaasiin erikoinen uskonnonopettaja suomalaispoikia varten.¹ Määräyskirjan mukaan tuli tämän uskonnonopettajan saada vapaa asunto lämmityksineen kimnaasin talossa sekä myöskin vapaa ruoka ja kaksisataa hopea ruplaa vuotuisena palkkana Suomen valtion varoista, minkä lisäksi hän oli oikeutettu lukemaan palveluksensa kimnaasissa virkavuosiksi samoin perustein kuin jos palvelus olisi tapahtunut Suomessa. Uskonnonopettajanvirkansa ohella Hipping harrasti tieteellisiä tutkimuksia ja julkaisi eräitä teoksia omassa nimessään tai oli avustajana muiden julkaisuissa. Niinpä hän vuonna 1814 huolehti Ehrströmin ja Ottelinin Venäjän kielen oppikirjan julkaisemisesta. Vuonna 1817 hän julkaisi ruotsin kielellä kertomuksen Pernajan pitäjistä, vuonna 1819 saksaksi tutkielman: »Pontus de la Gardie oder Nachforschungen über eine in der Gegend von St. Petersburg bekannte Volk-sage», joka myöhemmin ilmestyi myöskin venäjän kielellä. Vuodesta 1812 hän oli Suomen talousseuran jäsen, vuoden 1820 alussa hänet kutsuttiin Venäjän kirjallisuuden ystävien seuran jäseneksi. Vuonna 1820 hän julkaisi edelleen valtakunnan kanslerin kreivi Rumjantsevin pyynnöstä ja kustannuksella tutkielman: »Bemerkungen über einen in den Russischen Chroniken erwähnten Kriegszug der Russen nach Finland», mikä myöskin käännettiin venäjäksi ja julkaistiin edellämäinitun kirjallisuuden seuran toimituksissa. Vuoden 1821 alussa kutsuttiin Hipping Köpenhaminassa olevan Skandinavilaisen kirjallisuusseuran kirjeenvaihtajajäseneksi. Pietarista käsin hän kävi vuoden 1816 lopulla Porvoossa suo-

¹ Vrt. *Carl v. Bonsdorff*, *Opinioner och stämningar i Finland 1808—1814*, ss. 126 ja 127.

rittamassa pastoraalitutkinnon. Ansioluettelossaan Hipping mainitsee vielä, että valtakunnankansleri Rumjantsev oli uskonut hänelle kallisarvoisen kirjastonsa ylihoitajan toimen ja että hän oli laatinut tästä kirjastosta tieteellisen luettelon. Hipping luopui kimnaasin uskonnonopettajan toimesta tuluaan vuoden 1822 lopulla nimitetyksi Wihdin kirkkoherraksi. Pietarissa venäläisiltä viranomaisilta saamastaan kiittävästä erotodistuksesta päättäen hän on hoitanut uskonnonopettajan tehtävänsä erittäin tunnollisesti ja menestyksellisesti. Hänen virkansa lakkautettiin pian hänen poismuutonsa jälkeen. Hippingin myöhemmistä elämän vaiheista mainittakoon tässä, että hän tuli vuonna 1847 Uudenkirkon (V. l.) kirkkoherraksi ja kuoli vuonna 1862. Suomeen muuttuaankin Hipping jatkoi historiallisia ym. tutkimuksiaan, ja hänen tiedetään myöhemmällä iällään julkaisseen tutkielmat »Neva och Nyenskans» (1836), »Beskrifning öfver Vichtis socken» (1845), »Om språkdialecten i Nyland» (1846) ym.¹

Palataksemme varsinaiseen aineeseemme, Pietarin suomalaisen koululaitoksen vaiheisiin, voidaan mm. valtionarkistossa säilytettävien asiakirjojen, samoin kuin Pietarin suomalaisten sanomalehtien sisältämien tietojen nojalla, todeta seuraavaa:

Jo samasta vuodesta (1820) alkaen, jolloin edellä selostettu armollinen käskykirje annettiin, erotettiin erityiseen rahastoon perustettavia kouluja varten 2 000 ruplaa. Mutta sopivan huoneiston puutteessa voitiin suomalaisessa seurakunnassa aluksi saada toimeen ainoastaan sunnuntaikoulu, jota pidettiin itse kirkossa ja jota venäläiset virkamiehet näyttävät käyneen tarkastamassa. Sunnuntaikoulun lisäksi perustettiin v. 1835 ruotsalaisen P. Katarinan seurakunnan kirkkokartanossa yhteinen alkeiskoulu kaikkia Pietarissa olevia Suomen kansalaisten lapsia varten. Tämän alkeis-

¹ Vrt. Tietosanakirja III, 480 palsta.

koulun yleiset säännöt on keisari Nikolai omakätisellä päällekirjoituksellaan hyväksynyt Pietarissa 21 (9) päivänä tammi-kuuta 1835. Suomennettuna ¹ kuuluvat ne näin:

1. »Kaikkien Pietarissa oleskelevien Suomessa syntyneiden varattomien lapsille miespuolista sukua, tai joiden vanhemmat, asetuttuaan tähän pääkaupunkiin, ovat Suomen Suuriruhtinaskunnan alamaisia, on oikeus nauttia opetusta ilman mitään maksua P. Katarinan seurakunnan koulun alkeisluokalla. 2. Oppilaita opetetaan ruotsin- tai suomenkielellä, katsoen siihen, kumpi näistä kielistä on heidän syntymäpaikallaan käytännössä. 3. Alkeisluokan oppiaineet ovat seuraavat: a) venäjänkielen luku ja kirjoitus kuin myöskin lasten äidinkieli (ruotsin tai suomen), ja saksankieli; b) uskonto; c) laskuopin alkeisperusteet. 4. Suomen Suuriruhtinaskunnan Ministerivaltiosihteerin on valvottava, että tämän kaikkein korkeimmasti vahvistetun alkeisluokan tarkoitus tulisi tarkoin täytetyksi ja että siihen määrättyt rahausumat määräyksensä mukaisesti käytettäisiin.» ²

¹ Suomennos on lainattu sanomalehti Inkerin 28. numerosta, joka ilmestyi 10 päivänä heinäkuuta 1892.

² Tämän järjestelyn yhteydessä, joka näiden rivien kirjoittajan mielestä ei tapahtunut täysin sopusoinnussa keisari Aleksanteri I käskykirjeen hengen eikä kirjaimenkaan mukaan, luovutettiin Passiviraston vuotuismaksuista kertynyt Suomalaisen kansallisen koululaitoksen rahasto (Finska National Skole Fonden), suuruudeltaan 31 333 ruplaa 33 kop. pankin assignationeja kommersipankin seteleissä (i särskilte Commerce-Banks-Billetter) sekä 62 kop. käteistä rahaa Pietarin ruotsalaisen P. Katarinan seurakunnan kirkkoneuvoston hoidettavaksi ja säilytettäväksi erikoisessa kahdella lukolla varustetussa kassakirstussa (Cassa Kista), jonka avaimista toinen oli oleva Ministeri-Valtiosihteerin, toinen kirkkoneuvoston huostassa. Ettei tämä rahasto ollut tarkoitettu ruotsinkielisen koululaitoksen ylläpitämiseksi Pietarissa, näyttää allekirjoittaneesta päivän selvältä mm. siitäkkin syystä, että ruotsalainen P. Katarinan seurakunta, joka ei ole voinut olla tietämätön Aleksanteri I käskykirjeestä ja sen nojalla muodostetun ja kartunnanalaisen suomalaisen kansallisen koululaitoksen rahaston olemassaolosta, oli jo vuonna 1824 omilla varoillaan perustanut ja edelleen ylläpiti omaa kirkkokouluun, joka rakenteeltaan suuresti muistutti suomalaisen seurakunnan myöhemmin perustettuja kouluja. Ruotsalaisen koulun perustamisesta vrt. *Eric Gustaf Ehrström*, *Historisk Beskrifning öfver St. Catharinä och St. Mariä Församlingar, eller Svenska och Finska Församlingarna i St. Petersburg; jemte kort underrättelse om samtliga under Evangeliska Dom-Capitlet i St. Petersburg lydande Församlingar i Ryska Riket. Första Häftet, Åbo, 1829, ss. 75, 76, 82.*

Mutta niin pian kuin kirkonrakennukset suomalaisessa seurakunnassa oli saatu laajennetuiksi ja niihin myös hankittu erityiset koulusuoajat, avattiin vuoden 1820:n ukaasin nojalla ja H. K. Majesteettinsa Suomen Passiviraston varoista myöntämän 1 500 ruplan vuotuisen apurahan varassa ensimmäinen arkikoulu poikia varten elokuussa 1844 sekä tyttöjä varten 1849, molemmat seurakunnan kirkkokartanossa. Koulujen avaamisesta, niiden opetusohjelmasta, oppilasluvusta ja opettajista ilmoitettiin aikanaan silloiselle Pietarin opetuspiirin kuraattorille, ruhtinas Volkonskille, ja venäläiset inspektorit näkyvät vuosittain käyneen tarkastamassa oppilasten venäjän kielen taitoa. Koulujen parempaa hoitoa varten perustettiin v. 1850, nähtävästi silloisen kirkkokoulujen johtajan Uno Cygnaeuksen toimesta, erityinen kouluneuvosto, ja v. 1860 toukokuussa sääsi Keisari Aleksanteri II, siitä tehdyn anomuksen johdosta, että kirkkokoulujen johtajalla ja opettajilla, jotka olivat suorittaneet loppututkintonsa Keis. Aleksanterin Yliopistossa Helsingissä, oli oikeus lukea kirkkokoulussa toimimansa vuodet alkeisopistojen virkavuosiksi Suomessa. — Seurakunnan nopeasti kasvaessa perustettiin edelleen osaksi yleisistä varoista annetuilla apurahoilla, osaksi kirkon omalla kustannuksella yksiolettajaisia alustavia kirkkokouluja Viipurin puoliseen kaupunginosaan (1869), Aleksandrovskiin (sikääläisten Suomen kansalaisten lapsia varten) sekä Lahden, Katarinanhovin (kaikki kolme v. 1874) ja Parkalan (1879) kyliin.

Kuitenkaan ei vielä nytkään suurimmalla osalla Pietarissa oleskelevilla Suomen kansalaisten lapsilla ollut tilaisuutta päästä minkäänlaiseen kouluun.

Tämä puute vaati sitä suuremmalla syyllä korjausta, kun melkein kaikkialla Suomessa oli jo perustettu kansakouluja, joiden läpikäyneet nauttivat erinäisiä oikeuksia asevelvollisuuttaan suorittaessaan. Kun seurakunta oli kasvanut vuodesta 1844, jolloin sen väkiluku oli 8 000 ja jolloin ensimmäinen koulu perustettiin, lähemmäs 20 000 henkeen, niin olikin

sen tähden 80- ja 90-luvulla usein puhetta koulujen lisäämisestä. Mutta se mies, joka niihin aikoihin oli seurakunnan johtavana henkilönä, rovasti Öhqvist, tahtoi etupäässä saada Pietariin perustetuksi suomalaisen lyseon, jota tuumaa taas ministerivaltiosihteeri Bruun vastusti. Vastauksessaan (helmikuussa 1883) siihen anomukseen, jonka kirkkoneuvosto Öhqvistin ehdottamaan suuntaan oli tehnyt, sanoo ministerivaltiosihteeri kyllä olevansa taipuvainen hankkimaan apurahoja kirkkokouluja varten. »Mutta koska», jatkaa vapaaherra Bruun, »sen mukaan kuin on ilmoitettu, suurempi luku täällä Pietarissa passilla elävien Suomen kansalaisten lapsista on kaiken kouluopetuksen puutteessa, olen minä katsonut tällaisen avunannon etupäässä täytyvän tarkoittaa, että mikäli mahdollista, hankittaisiin tilaisuus kaikille seurakuntaan kuuluville Suomen kansalaisten lapsille tulla nauttimaan ainakin tavallista kansakouluopetusta. Ennenkuin minä siis jotain asiassa teen, olen tahtonut jättää kirkkoneuvoston punnittavaksi, eikö voisi olla syytä mainittuun suuntaan laventaa seurakunnan kirkkokouluja. Ja sitä tapausta varten, että kirkkoneuvosto katsoisi syytä olevan ryhtyä tähän toimeen, pyydän minä tulla osalliseksi — — — ohjelmista sekä seurakunnan kouluja varten voimassaolevista säännöistä — — —.»

Sitten kun kirkkoneuvosto tämän kirjeen johdosta oli vanhempien asetusten nojalla valmistanut uudet tarkemmat säännöt kirkkokouluja varten ja ne ynnä ehdotuksen, mihin kaupunginosaan koulut olisi sijoitettava, toimittanut ministerivaltiosihteerille, tuli vapaaherra Bruunilta 26 päivänä heinäkuuta 1885 päivätty vastaus, jossa ilmoitetaan, että H. K. Majesteettinsa oli omasta Suomen käsikassastaan myöntänyt kolmea uutta koulua varten 9 000 ruplaa vuotuista apurahaa sekä koulujen ensimmäiseen kuntoonpanoon 1 000 ruplaa kutakin kohti. Kirjeen lopussa lausutaan vasta mainitun suurehkon avustusmyönnytyksen johdosta toivottavaksi, että jonkinlainen vuorovaikutus ministerivaltiosihteerin ja kirkkoneuvoston välillä saataisiin toimeen niin puheessa

olevia kuin vastaisuudessakin perustettavia kouluja järjestettäessä.

Tämä vuorovaikutus saatiinkin toimeen. Kun elokuussa 1885 uudet alustavat koulut avattiin, ilmaantui pyrkijöitä kolmatta sataa enemmän kuin kouluissa oli tilaa. Silloin pyydettiin jälleen vapaaherra Bruunin kautta kahdelle koululle apurahoja, ja nekin myönnettiin. Ja sitten on joka vuosi kirkkokoulujen toiminnasta ja apurahojen käyttämisestä annettu kertomus ja tehty tili Suomen ministerivaltiosihteerille.

Edellä kerrotuin tavoin syntyneen ja alkunsa saaneen suomenkielisen koululaitoksen toiminnasta sen aikaisimmilta vuosilta puuttuu tarkempia tietoja. Joitakin lyhyehköjä mainintoja tapaa joskus vv. 1870—73 ilmestyneissä Pietarin sanomissa kouluoloista, opettajain palkoista, kirjastosta ym. Niinpä mainitaan Pietarin Sanomain 1870 vuoden kesäkuun 19 (31) päivänä ilmestyneessä 25. numerossa, että P. Marian seurakunnan kouluissa oli saman kuun 13 päivänä pidetty julkiset tutkinnot, joissa olivat olleet läsnä koulun inspektori, maisteri Aug. Hagman sekä opettajat pastori Piispanen, Friman ja Glantz, kuin myöskin pari koulun varsinaiseen opettajakuntaan kuulumatonta henkilöä, nimittäin lakit. kand. ja fil. maist. E. A. Forssell¹ ja maisteri, vapaaherra J. Gripenberg.² Koulun poikaosaston neljällä ylemmällä sekä valmistavalla luokalla oli oppilaita 152 ja tyttöosaston kolmella ylemmällä ja valmistavalla luokalla 131 oppilasta,

¹ Myöhemmin oikeusosaston senaattori, kuoli 11 p:nä toukok. 1904.

² Myöhemmin Mikkelin läänin kuvernööri (1889) ja senaattori (1891), kuoli 20 p:nä toukok. 1893. Kun vapaaherra Gripenberg syyskesällä 1889 nimitettiin Mikkelin läänin kuvernööriksi, tervehti Inkeri-lehti 15 p:nä syysk. 1889 ilmestyneessä numerossaan lämpimillä tunnustuksen sanoilla tätä nimitystä todeten, että vapaaherra G. kuului siihen maan parhaimmistoon, joka on tahtonut ja osannut olla Pietarin suomalaisten kanssa läheisessä yhteydessä ja edistää heidän sivistysrientojaan. Mm. hän oli Pietarissa-olonsa ensiäikoina ottanut osaa koulun parannuspuuhiin sekä itsekin antanut opetusta suomalaisessa kirkkokoulussa. Samoin huokuu lämmin kiitollisuus niistä sanoista, jotka Inkeri-lehti 14 (26) p:nä toukok. 1893 omisti senaattori vphra Joh. Gripenbergin muistolle, kun tieto hänen kuolemastaan oli saapunut Pietariin.

joten siis koulun koko oppilasmäärä oli yhteensä 283 oppilasta. Tunnetun nimimerkin Samuli S:n vuonna 1900 ilmestyneissä jutelmissa *Kevään ajoilta* on myöskin muistelmia Pietarin suomalaisesta kirkkokoulusta, jotka liittyvät vuoteen 1862 ja joissa kerrotaan koulun johtajan fil. maist. Kaarlo Aleksanteri Slöörin ja koulun uskonnonopettajan pastori August Skutnabbin ponnisteluista Pietarin vähävaraisten suomalaisten poikain auttamiseksi pääsemään opintielle Suomeen, Jyväskylän alkeisopistoon, Suomen silloiseen ainoaan suomenkieliseen kouluun.

Pietarin Sanomain lakattua ilmestymästä toukokuun alussa 1873 jäi Pietarin suomalainen väestö pitkiksi ajoiksi varsinaista sanomalehteä vaille. Tosin vuosien 1873—83 välisenä aikanakin ilmestyi joitakin lehtiä, kuten esim. Pietarin Sunnuntailehti, Pietarin lehti ja Hengelliset Sanomat, mutta nämä lehdet lienevät sisältäneet vain uskonnolliseksi ylösrakennukseksi tarkoitettua lukemista. Vasta 1884 vuoden alussa rupesi ilmestymään sanomalehti Inkeri, varsin pirteästi ja hyvin toimitettu lehti, joka mielenkiinnolla ja asiallisesti seurasi myöskin kouluolojen kehitystä. Useimmat Pietarin kouluoloja koskevat tiedot ovatkin saatavissa tämän sanomalehden palstoilta. Tarkastamalla tämän lehden kirjoituksia¹ ja ilmoituksia eri vuosilta huomaa Pietarin suomalaisten keskuudessa aina 1870-luvun viimeisiltä vuosilta saakka jatkuvaa vilkasta toimintaa koululaitoksen hyväksi: korkeimman oppilaitoksen aikaansaamista tarkoittaneen aloitteen ajaututtua karille yritetään parantaa ja kaikin tavoin vahvistaa jo olemassa olevaa koululaitosta, perustamalla uusia alustavia kouluja ja tehostamalla näiden sekä

¹ Vrt. esim. Inkeri-lehden vuoden 1884 67 ja 68 numeroissa (elok. 21 ja 24 p:nä) julkaistua kirjoitusta: *Pari sanaa uusista kouluhankkeistamme*, jossa aluksi selostetaan viimeaikaisten kouluhankkeiden vaiheita Pietarissa 1870 luvun loppupuolelta saakka ja sen jälkeen asiantuntemuksella kosketellaan uusia kouluhankkeita ja niiden johdoksi asetettavia päämääriä ja periaatteita, ylempään kirkkokoulun tyttö-osaston jatkamisesta parilla tai ainakin yhdellä luokalla ym. Rajoitetun tilan vuoksi emme valitettavasti voi tämän enempää syventyä tämän ansiokkaan kirjoituksen yksityiskohtiin.

ylemmän koulun toimintaa uusilla entistä pystyvämmillä opettajavoimilla. Niinpä keväällä 1885 julistaa kouluraati kokonaista kaksitoista opettajanpaikkaa Pietarin kouluissa haettavaksi, ja hakijoita ilmestyy kaikkiaan 72 henkeä, joista heinäkuun 7 (19) päivänä pidetyssä kouluraadin kokouksessa valittiin ylemmän kirkkokoulun johtajaksi ja kaikkien Pietarin suomalaisten koulujen tarkastajaksi fil. maist. Hj. W. Basilier, ylemmän koulun opettajiksi ylioppilas A. F. Silén ja past. W. F. Brummer sekä neidit H. Weckman, I. S. Pitkänen ja Aina Mallenius sekä alustavien koulujen opettajiksi J. Jaakkimainen, M. Putro ja E. Koukku sekä neidit L. Uimonen, Anna Härkönen ja Olga Kahi. Näihin aikoihin on yksistään ylemmässä koulussa (viidellä) luokalla 313 oppilasta. Kun vuotta myöhemmin opettajistoa taasen lisätään uusilla opettajavoimilla (opettajat Elias Tirva, Kaarlo Mannsten, Lydia Weilin, Aleksandra Friman ja Elisabeth Kaipainen), alkaakin Pietarin suomalainen koululaitos saavuttaa suunnilleen sen kehitysasteen ja muodon, jonka puitteissa se sitten pysyykin melkein vuosisadan loppuun saakka. Valaisevan yhteenvedon Pietarin koululaitoksen tähänastisesta kehityksestä antaa näiden koulujen tarkastaja Basilier Inkeri-lehden palstoilla kesäkuun 11 ja 19 päivänä 1887 julkaisemassaan kertomuksessa Pietarin P. Marian seurakunnan kirkkokouluista ja niiden vaikutuksesta lukuvuonna 1886—1887:

»Pietarin Suomalaisessa P. Marian seurakunnassa on nykyisin 11 kirkkokoulua, joista 7 kaupungin rajain sisällä ja 4 ulkopuolella kaupunkia. Suurella tallikadulla on n.k. 'Ylhäisempi kirkkokoulu', muut 'Alustavia'.

Koulu seurakunnan kirkkokartanossa perustettiin v. 1850.¹ Sen ensimmäinen johtaja eli 'inspehtori' oli nykyinen kansakoulujen ylitarkastaja Suomessa, tohtori Uno Cygnaeus,

¹ Vuosiluku 1850 on erehdyttävä, kuten ed. s. 96 olemme osoittaneet. Vrt. myöskin »Inkeri» 25. VII. 1886 n:o 30, Thomas Frimanin kuolemaa kosk. kirjoitusta, jossa sanotaan, että Pietarin suomalaiseen seurakuntaan perustettiin koulu jo v. 1844.

joka tässä virassa oli vuoteen 1858. Hänen jälkeensä ovat mainitun koulun inspektoreina olleet seuraavat henkilöt: Maisteri Kaarlo Slöör 1858—1865, maisteri B. E. Wahlström 1865—67, maisteri Aug. Hagman tammikuusta 1868 kesäkuuhun 1870 (jolloin maisteri Hagman erotettiin virastansa eripuraisuuden johdosta hänen ja Pietarin silloisen kirkkoherran, provasti Joh. Öhqvistin välillä), opettaja Thomas Friman 1870—79, maisteri A. Olsoni 1879—85 (hänen sijaisenaan oli kahtena kevätlukukautena kirkkokoulun opettaja, ylioppilas A. F. Silén) sekä vuodesta 1885 maisteri Hj. Basilier.

Koulu on tämän ajan kuluessa ollut usealla eri tavalla järjestetty. Siinä on ollut milloin 3, milloin 4, milloin 5 luokkaa. Oppisuunnitelmassa ja opettajistossa on niin ikään verrattain usein tapahtunut muutoksia. Viimeinen semmoinen oli vuonna 1885. Silloin toimitti Suomen nykyinen ministerivaltiosihteeri, vapaaherra Bruun, niistä varoista, jotka tšekäläisen Passiviraston kautta tulevat H. M. Keisarin käsikassaan, vuotuista apurahaa Pietarin suomalaiselle seurakunnalle kolmen uuden alustavan kirkkokoulun perustamista varten kaupungin eri osiin. Tämän avunmyönnötyksen johdosta ryhtyi seurakunnan koulu- ja kirkkoraati koulujen uudesti järjestämiseen. Kirkkokartanossa olevasta koulusta jätettiin kolme alinta luokkaa pois ja muutettiin se ylhäisemmäksi kirkkokouluksi kolmivuotisella oppikursilla, johon oppilaat vastaanotetaan läpikäytyään jonkun alustavista kirkkokouluista ja täytettyään vähintään 10 vuotta. Alustavat koulut tehtiin myös kolmivuotisiksi, mutta ainoastaan kaksiluokkaisiksi; toinen, ylempi, luokka on jaettu kahteen osastoon, joita kumpaakin sama opettaja johtaa. Yhteensä siis kuusivuotinen, jos nim. oppilas pääsee vuodessa kustakin luokasta, on se oppiaika, jona suomalainen voipi lastansa suomalaisessa koulussa Pietarissa käyttää.

Kun näin tämän järjestelmän mukaan uudet koulut avattiin elokuun lopussa v. 1885, ilmaantui kouluihin pyrkijöitä kolmatta sataa enemmän, kuin niissä oli tilaa. Osalle näistä

kouluraati tosin sen kautta hankki opetusta, että alustavaan kirkkokouluun Viipurin puolella perustettiin kolmas luokka ja Ylhäisemmän kirkkokoulun yhteyteen kaksi valmistavaa eli alustavaa luokkaa. Mutta kumminkin täytyi sinä vuonna sulkea kouluista noin 135 niihin pyrkintää lasta.

Kouluraati teki asiasta kertomuksen H. Ylh. Ministeri-Valtiosihteerille, pyytäen vielä apurahoja kahdelle koululle, jotka myönnettiin. Siten voitiin taas viime elokuussa avata kaksi uutta koulua, nim. yksi Kolomnan ja yksi Ohan kaupungin osassa. Ja säästövaroilla (lukukausimaksuilla ym.) muista kouluista perustettiin kolmaskin yksiluokkainen koulu Wasiliostrovan eli suomeksi Hirvisaaren kaupungin osaan. Täten on nyt Pietarin kaupungin eri osissa kuusi alustavaa koulua ja yksi ylhäisempi.

Lukuvuoden 1886—87 kuluessa on näissä kouluissa käynyt seuraava oppilasmäärä:

Ylh. kirkkokoulussa	87 p.	84 t.	yht.	171;
Wiip. puol. alust. kirkkokoulussa	77 »	89 »	»	166;
Kasanskin	50 »	58 »	»	108;
Kolomnan	43 »	35 »	»	78;
Hiekkojen	49 »	44 »	»	93;
Ohan	42 »	38 »	»	80;
Was. Ostrovan	25 »	27 »	»	52;
Yhteensä	373 »	375	»	748

Kaikki oppilaat, paria poikkeusta lukuunottamatta, ovat olleet Suomen Suuriruhtinaskunnan passilla täällä oleskelevien vanhempain lapsia. Samoin ovat oppilaat Pietarin suomalaisen seurakuntaan kuuluvassa Aleksandrovsinkin kaupungin tapaisessa kylässä olevassa kirkkokoulussa (perustettu 1874) Suomen alamaisia. Inkeriläisiä ovat sitä vastoin melkein kaikki oppilaat Lahden, Katarinanhovin (molemmat perustettu 1874) sekä Parkalan (per. 1879) kirkkokouluissa.

Näissä neljässä kaupungin ulkopuolella olevassa kirkkokoulussa on ainoastaan yksi (mies-)opettaja kussakin. Käsi-
töitä tytöille opettaa sitä paitsi joku seudulla asuva henkilö.

(Pojille Pietarin suom. kirkkokouluissa käsitöitä¹ ei opeteta.)
Oppilaita on niissä ollut viime lukukauden ajalla:

Aleksandr.	koul.	14 p.	18 t.	yht.	32;
Lahden	»	37 »	27 »	»	64;
Katarinanh.	»	27 »	17 »	»	44;
Parkalan	»	14 »	16 »	»	30;
Yhteensä					92 » 78 » » 170.

Yhteensä on siis kaikissa Pietarin suom. kirkkokouluissa lukuvuonna 1886—87 nauttinut jokapäiväistä säännöllistä opetusta (748 + 170) 938 oppilasta.

Oppiaineet ja niiden tuntimäärät viikossa ovat alustavissa kirkkokouluissa olleet seuraavat:

Uskonto		I l. 6 t.,	II l. 5 t.
Suomenkieli	..	» 5 »	» 4 »
Venäjänkieli	»	» 4 »	» 4 »
Luvunlasku	»	» 5 »	» 5 »
Kaunokirjoitus	»	» 2 »	» 2 »
Laulu		» 2 »	» 2 »
Voimistelu	»	» 1 »	» 1 »
Käsityö (ty- töille)			
Piirustus (po- jille)		» 3 »	» 3 »
Maantiede	..	» — »	» 2 »
Yhteensä » 28 » » 28 »			

Ylhäisempi kirkkokoulu on jaettuna tyttö- ja poikaosastoon; mutta oppiaineet ja niiden tuntimäärä on sama kumpaisillakin, ja ylempillä luokilla (II:lla ja III:lla) ovatkin pojat ja tytöt, oppilaiden harvalukuisuuden tähden, lukeneet

¹ V. 1890 asetettiin ylempään kirkkokouluun erikoiskoulutuksen saanut veiston opettaja poikia varten. Kirj. huom.

yhdessä. Sen kautta on samoilla opettajavoimilla voitu ylläpitää valmistusluokkaa, vastaava II luokan yläosastoa alust. kouluissa. Ja yhteisopetus on muutenkin, vakuuttavat opettajat, näyttäytynyt edulliseksi erittäinkin kurinpidon suhteen.

Oppiaineet ja tuntimäärät ylh. kirkkokoulussa ovat olleet seuraavat:

	I l.	II l.	III l.
Uskonto	3	3	3
Suomen kieli	5	4	4
Venäjän kieli	3	3	3
Saksan kieli	2	2	3
Luvunlasku	5	4	4
Mitanto (pojille) } Käsityö (tytöille) }	2	2	2
Maantiede	2	2	2
Historia	2	2	2
Luonnontiede	—	2	2
Kaunokirjoitus ja Piirustus	2	2	2
Laulu	2	2	2
Voimistelu	2	2	2 ¹
Yhteensä	30	30	30

Paitsi näitä aineita ovat opettajat, helpoittaakseen oppilaille pääsyä Suomen lyseoihin, haluaville antaneet tämän lukuvuoden kuluessa maksutonta opetusta ruotsin ja latinan² kielissä. Edellistä ainetta on lukenut 63 oppilasta, jälkimmäistä 30.

Kirkkokoulujen opettajista on, tuntiopettajat ylh. koulussa lukuun otettuna:

¹ Tämän esityksen kirjoittajan ollessa ylemmän koulun oppilaana, vv. 1892—95, oli voimistelua vain ensimmäisellä luokalla, jotavastoin toisella ja kolmannella luokalla voimistelulle varatut tunnit käytettiin veistoon.

² Esityksen kirjottajan aikana ei enää latinaa opetettu.

Kolppanan miesseminaarista	7
Jyväskylän seminaarista	5
Sortavalan seminaarista	1
Suom. jatko-opistosta Helsingissä	2
Ruots. jatko-opistosta Helsingissä	1
Keis. Aleksanlerin Yliopistosta Helsingissä	3
Pietarin Yliopistosta	1
Pietarin naisgymnasioissa tutkinnon suorittaneita ..	3
Hämeenlinnan tyttökoulun läpikäynyt	1

Yhteensä 24

Näistä on 11 syntynyt Inkerinmaalla ja Pietarissa, 13 Suomessa. Sukupuolen suhteen on 11 nais- ja 13 miesopettajaa.

Suurimmaksi osaksi samat opettajat ovat kaupungin kirkkokouluissa antaneet opetusta myöskin sunnuntaisin. Tällaisia sunnuntaikouluja on kuluneena lukuvuotena ollut 6 (3 tänä vuonna perustettua). Niitä on ylläpidetty opissa käyviä sekä palveluksessa olevia poikia ja tyttöjä varten, jotka eivät ole tilaisuudessa saamaan opetusta arkikouluissa, ja on niissä annettu opetusta kolme tuntia joka sunnuntai lukuvuoden aikana — uskonnossa, suomen kielessä ja laskuopissa. Kirkkokartanossa pääasiallisesti käsityöläisoppipoikia varten perustetussa sunnuntaikoulussa on edellisten aineiden lisäksi opetettu myöskin maantiedettä, mittausopillista muotooppia, venäjänkieltä sekä linjaalipiirustusta. Oppilaita on kaikissa sunnuntaikouluissa lukuvuoden kuluessa käynyt kaikkiaan 265. Opettajia on ollut 11.

Lukuvuoden 1886—87 kuluessa on seuraavat oppimäärät ylhäisemmässä kirkkokoulussa luettu:

Uskonto (opettaja pastori F. W. Brummer kaikilla luokilla).

Valmistusluokka (5 tuntia viikossa). Lutheruksen l y h y t k a t e k i s m o luettu, kerrottu ja selitetty. Leinbergin suurempaa Biblian historiaa *W a n h a T e s t a m e n t t i* ja 6 kertomusta *U t t a T e s t a m e n t t i* a luettu ja kerrottu.

I:nen poikaluokka (3 tuntia viikossa). Lutheruksen lyhyt katekismo kerrottu ja Leinbergin suurempi Biblian historia kokonaan luettu ja kerrottu.

I:nen tyttöluokka (3 tuntia viikossa). Edellinen lukumäärä luettu ja kerrottu.

II:nen poika- ja II:nen tyttöluokka (3 tuntia viikossa). Edellinen lukumäärä kerrottu ja luettu Matheuksen evankeliumi selityksillä.

III:s poika- ja III:s tyttöluokka (3 tuntia viikossa). Johanneksen evankeliumi selitetty, Corneliuksen pienempi kirkkohistoria luettu kokonaan ja kerrottu Reformeeratun kirkon vaiheisiin uudemmalla ajalla. Johdanto Pyhän Raamatun tuntemiseen Helsingiuksen oppikirjan mukaan luettu ja kerrottu.

Suomenkieli.

I:nen poikaluokka (5 tuntia viikossa). Kielioppia: Raition oppikirja kokonaisuudessaan latinalaisia nimityksiä käyttämällä. Sisäluku a: Maamme kirjasta ensimmäinen luku (runokappaleet ulkoa). Kirjoitusta: sanelemisen mukaan ja muistista (opettajatar I. S. Pitkänen).

II:nen poika- ja II:nen tyttöluokka (4 tuntia viikossa). Kielioppia: Hämäläisen muoto-opista äänneoppia ja nominin; lauseoppia suusanallisen esityksen mukaan. Sisäluku a: Kalevalan 15 ensimmäistä runoa. Runoja ulkoa: »Runolaulaja», »Salomon», »Vänrikki Stool», »Veljekset», »Vilhelm von Schwerin». Kirjoitusta: muistista, runoja suorasanaiseksi sekä vähäisiä asioimisharjoituksia (opettajatar I. S. Pitkänen).

III:s poika- ja III:s tyttöluokka (5 tuntia viikossa). Kielioppia: Hämäläisen muoto-oppi kokonaan; lauseoppia tärkeimmät kohdat Setälän oppikirjan mukaan (opettajatar I. S. Pitkänen). Kalevalaa 37 runoon asti. »Vänrikki Stoolin tarinat» läpiluettu ja ulkoa »Torpan tyttö», »Adlercreutz» ja »Maaherra». Aineita on lukuvuoden ajalla kirjoitettu seuraavat: 1) Aino, 2) Syksy 3) Jos minä saisin

matkustaa, mihin mieluummin matkustaisin? 4) Mitkä olivat syyt, jotka saattoivat Kustaa II Aadolfin osaa ottamaan kolmenkymmenvuotiseen sotaan? 5) Döbeln Juuttaalla, 6) Kalevalan 15 runo (tahi kirje äidille), 7) Pohjolan kesä, 8) Lemminkäinen (opettanut Hj. Basilier).

Wenäjän kieli (opettaja kandidaatti G. Ljubimov).

I:nen poikaluokka (4 tuntia viikossa) I:nen tyttöluokka (3 tuntia viikossa). *Kielioppia*: Paljas lause, taipuvaiset sanaluokat (sijoittelemisen ja taivutus).

II:nen poika- ja II:nen tyttöluokka (3 tuntia viikossa). Kasvanut lause, sijoittelemis- ja taivutuspoikkeukset; taipumattomat sanaluvut.

III:s poika- ja III:s tyttöluokka. Kerrottu I ja II luokan oppimäärä. Sijojen ja välimerkkien käytäntö. Lukukirjana on ollut »Звѣздочка» ja »Хрестоматія Паульсона».

Saksan kieli (opettajatar A. Mallenius).¹ I:nen tyttö- ja I:nen poikaluokka (3 tuntia viikossa). Paulin kieliopista on luettu: Muoto-oppi alusta adjektiivin asti ja tähän oppimäärään kuuluvat harjoituskappaleet. Lisää lukuharjoituksiksi on suomentamatta luettu kaikki kappaleet lukukirjasta. Oikokirjoitus-harjoituksia ynnä muutamia kirjallisia käännöksiä.

II:nen poika- ja II:nen tyttöluokka (2 tuntia viikossa). Muoto-oppia: Laskusanasta loppuun. Harjoituskappaleet 27:een kappal. saakka. Lukukirjasta luettu ja suomennettu 4 ensim. kappal.

III:s poika- ja III:s tyttöluokka (3 tuntia viikossa). Muoto-oppi loppuun luettu ja kerrattu. Harjoituskappaleet kerrattu alusta 27:een. Lukukirjasta käännetty 8 lukukappaletta. Kirjoitusharjoituksia. Muutamia runoja ulkoa.

¹ Esityksen kirjoittajan aikana ei ensimmäisellä luokalla luettu saksaa, vaan vasta toiselta luokalta alkaen, ja oli tuntiluku toisella ja kolmannella luokalla vastaavasti 4 ja 3.

Luvunlasku (opettaja A. F. Silén).

I:nen poika- (5 tuntia viikossa) ja I:nen tyttöluokka (4 tuntia viikossa). Oppi kymmenys- ja tavallisista murtoluvuista täydellisesti läpikäyty. Tähän kuuluvia harjoitus-esimerkkejä eri oppikirjain mukaan.

II:nen poika- ja II:nen tyttöluokka (4 tuntia viikossa). Oppi murtoluvuista kerrattu. Yksi- ja moniehtoinen päätöslasku sekä korko- ja alennuslasku. Laskuharjoituksia eri oppikirjain mukaan.

III:s poika- ja III:s tyttöluokka. Koko laskuoppi luettu ja kerrattu sekä harjoitettu mittausoppiin kuuluvia laskuja.

Valmistava luokka (opettajatar H. Weckman) 5 tuntia viikossa. 4 laskutapaa Högmanin mukaan 2 vihosta, päässä-laskua Bonsdorffin kirjasta.

Mitanto (opettaja A. F. Silén).

II:nen poikaluokka (2 tuntia viikossa). Seuraamalla pääasiallisesti E. Bonsdorffin »Mittausoppia kansakouluja varten» on koko tasapinta mitanto-oppi täydellisesti läpikäyty.

III:s poikaluokka (2 tuntia viikossa). Oppi kappaleista (stereometria) ja niiden mittaamisesta »E. Bonsdorffin mitanto-opin» mukaan luettu ja kerrattu.

Maantiede.

Valmistava luokka (opettajatar H. Weckman) 2 tuntia viikossa. Pallo-oppi. Valtiollisesta maantiedosta luettu ja kerrattu Erslev—Modeenin pienemmän oppikirjan mukaan.

I:nen poikaluokka (2 tuntia viikossa). Opettajatar I. Pitkänen. Erslev—Modeenin laveamman oppikirjan mukaan Fyysillinen maantieto sekä Euroopan valtiollisesta maantiedosta Venäjä ja Suomi. Piirustettu Suomen kartta.

I:nen tyttöluokka (2 tuntia viikossa) opettajatar Weckman. Erslev—Modeenin suuremman kirjan mukaan pallo-oppi sekä Venäjä ja Suomi luettu ja kerrattu.

II:nen poika- ja II:nen tyttöluokka (2 tuntia viikossa) opettajatar A. Mallenius. Eurooppa, Venäjä ja Suomeen kartta piirustettu.

III:s poika- ja III:s tyttöluokka (2 tuntia viikossa). Opettajatar A. Mallenius. Etelä-Euroopasta saakka koko oppikirja luettu ja kerrattu. Italian kartta piirustettu.

Historia.

I:nen poika- ja I:nen tyttöluokka (2 tuntia viikossa). Opettajatar I. Pitkänen. Melanderin pienemmästä oppikirjasta luettu alusta Rooman keisarikuntaan ja lavennettu suusanallisilla kertomuksilla.

II:nen poika ja II:nen tyttöluokka (opettaja Hj. Basilier). Yleistä historiaa Melanderin oppikirjasta kansakouluja varten sekä suusanallisen esityksen mukaan luettu ja kerrattu Rooman keisarikunnasta yksinvallan ja valistusfilosofian aikakauteen. Suomen historiaa Wallinin oppikirjan ja suusanallisen esityksen mukaan alusta kreivin aikaan saakka.

III:s tyttö- ja III:s poikaluokka. Yllämainittujen oppikirjain mukaan sekä yleinen että Suomen historia läpikäyty ja kerrattu.

Luonnonoppi (pastori F. Brummer).

II:nen poika- ja II:nen tyttöluokka (2 tuntia viikossa). Eläin- ja kasvikunta A. Segerstedtin¹ oppikirjan mukaan luettu ja kerrattu.

III:s poika- ja III:s tyttöluokka (2 tuntia viikossa). Kerrattu edellinen lukumäärä ja luettu koko Segerstedtin luonnontiede, Celanderin luonnontieteen lisäyksillä.

Kaunokirjoitusta.

Molemmilla ensimmäisillä luokilla on harjoitettu I. Andersonin metoodin² mukaan (opettajatar H. Weckman).

¹ Vuosina 1892—95 ei Segerstedtin oppikirjaa enää käytetty. Eläinoppi luettiin Birger Salosen oppikirjasta, kasvioppi ja muu luonnontieto luettiin Celanderin oppikirjan mukaan.

² Myöhemmin Bährin mukaan.

Laulua.

2 tuntia viikossa kullakin luokalla. Kanttori P. Sandqvistin johdolla harjoitettu virsiä ja Rikströmin kolmiäänisiä lauluja.

Voimistelua.

Ovat johtaneet eri tyttöluokilla opettajattaret I. Pitkänen, H. Weckman ja A. Mallenius ja opettajat A. F. Silén ja Fr. Brummer poikaluokilla. Valmistavalla luokalla ovat opettajatar Malleniuksen johdolla pojat ja tytöt voimistelleet yhdessä.

Piirustusta (1 tunti viikossa kullakin luokalla).

(Syyslukukautena opettajana kaikilla luokilla H. Backmanson, kevätlukukautena piirustusopettajatar A. v. Pfaler.)

Ensimmäisillä luokilla: harjoituksia vapaalla kädellä. Pysty-, vaaka- ja vinosuoria viivoja; suora- ja käyräviivaisia kuvioita.

II:nen luokka. Varjokuvia.

III:s luokka. Yksinkertainen selitys valon vaikutuksesta esineihin, varjoitusten sääntöjä ja harjoituksia pääasiallisesti kaavain mukaan.

Käsityö (opettajatar I. Pitkänen, 3 tuntia viikossa kullakin luokalla).

I:nen tyttöluokka. Määrätyönä jokaisella oppilaalla yksinkertainen tytön paita ja sukat; sitä paitsi ovat useimmat oppilaat valmistaneet jonkun ompelu- tai virkkaustyön.

II:nen luokka. Määrätyönä naisen paita omatekoisilla pitsikoristeilla sekä joku neuloustyö; näiden lisäksi ovat muutamat oppilaat valmistaneet jonkun ompelu- tai korutyön.

III:s luokka. Määrätyönä jokaisella miehen paita ja yksinkertainen tytön tai pojan puku.

Lukuennätys alustavissa kirkkokouluissa.

Uskonto.

I luokka. Opittu »Lasten Raamatun» mukaan tärkeimmät tapaukset Vanhasta Testamentista ja Uudesta Vapahtajan elämäkerta; selitetty ja luettu ulkomuistiin: Isämeidän rukous, Uskontunnustus ja Käskyt.

II luokka. »Lasten Raamattu». Vanha- sekä Uusi Testamentti kokonaan kirkkohistoriallisiin kertomuksiin saakka. Luterin vähä katekismo Huoneen tauluun saakka selitetty ja luettu ulkoa, — alaosastolla: Käskyt, uskonkappaleet ja Isämeidän rukous, yläosastolla näiden lisäksi Kaste ja Alttarin Sakramentti.

Suomen kieli.

I luokka. Länkelän »Ensimmäinen Lukukirja» luettu ja kerrattu sekä muutamia runoja opittu ulkoa.

II luokka. Länkelän »Toinen Lukukirja» valikoimalla. — Harjoitettu selvää sisälukua ja luetun kertomista. Lausuntoharjoituksia varten opittu runoja ulkoa. Kirjoitus-harjoituksia sanelemisen sekä luetun tahi selvitellyn aineen mukaan. Kielioppia Raition oppikirjan mukaan 1 ja 2 oppijakso.

Wenäjän kieli.

I luokka. »Rodnoje Slovo», ensim. vuosikerta luettu ja suomennettu sekä kirjoitettu.

II luokka. Sama oppikirja loppuun ja sen lisäksi Paulssonin 1 lukukirjaa ja »Djetski Mir» kirjaa luettu, suomennettu ja kerrottu sekä sen ohessa harjoitettu oikokirjoitusta ja selvitetty tärkeimmät kieliopilliset säännöt.

Laskento.

I luokka. Pääasiallisesti päässälaskua luvuilla 1—20.

II luokka. Päässälaskua luvuilla 1—100 ja taululaskentoa isommillakin kokoluvuilla — alaosastolla yhteen- ja vähen-

nyslasku, yläosastolla sen lisäksi kerto- ja jakolasku, — Bonsdorffin, Högmanin, Evtushevskin ym. mukaan.

Maantiede.

II luokka. Alkaen Pietarin kaupungista, Suomenlahden rannikot, Suomi, Wenäjä ja osaksi muikin Eurooppa sekä vähän yleistä luonnonopillista ja valtiollista maantiedettä Erslev—Modeenin pienemmän oppikirjan mukaan.

Laulu.

I luokka. Virsiä ja lasten koulu- ja leikkilauluja korva-kuulolta.

II luokka. Ääniharjoituksia korvakuulon sekä nuottien mukaan; virsiä ja lasten lauluja yksi- sekä kaksiäänisesti.

Kaunokirjoitus.

I luokka. Pienet sekä suuret kirjaimet.

II luokka. Kirjaimia sekä lauseita Anderssonin mallien mukaan.

Piirustus (pojille).

Molemmat luokat yhdessä. Vapaalla kädellä sekä linjaalin avulla osaksi ruutupohjalle Keinäsen ym. mallien mukaan, osaksi ilman ruutupohjaa, muutamat esineiden mukaan.

Käsityö (tytöille).

Molemmat luokat yhdessä. Sukan kutua, ompelua, koru-neuletta, näplyytä ym.

Voimistelua.

Molemmat luokat yhdessä. Lastentarhaleikkejä laulun kanssa, jäsenliikkeitä, asentoharjoituksia ym.

1. Muist. Toisen luokan molemmat osastot ovat olleet enimmäkseen samoissa läksyissä, mutta ylempi osasto on ne saanut lukea vähän laajemmin.

2. Muist. Lukuohjelma ja ennätys ei ole tosin ollut kaikissa alustavissa kouluissa aivan yhtäläinen, semminkin kun kaupungissa ja sen ulkopuolella olevia kouluja toisiinsa verrataan; mutta vaikka viimeksi mainituissa onkin vaan yksi opettaja, on kuitenkin oppikurssi sama, nim. kolmivuotinen ja oppilaat kolmessa osastossa, joten siis edistys on siihen määrään yhtäpitävä, ettei näiden lukuennätyksiä tarvinne erikseen julkaista.

Hj. Basilier.»

Maisteri Hj. Basilier oli Pietarin suomalaisten koulujen johdossa kaikkiaan 8 lukuvuotta. Tämä valitettavasti lyhyt ajanjakso oli näiden koulujen elämässä monipuolisen rauhallisen kehityksen aikaa. Ajanjakson loppupuolella alkoi kuitenkin jo näkyä eräitä uhkaavia venäläistämisen oireita. Venäjän kielen lukemista ja varsin tehokastakin opiskelua on Pietarin suomalaisissa kouluissa aina harjoitettu ja pidetty täysin itsestään selvänä asiana. Mutta viime vuosisadan 90-luvun alkupuolella venäläisen kouluhallinnon venäjän kielen opetuksen valvontaa ja tehostamista koskevat toimenpiteet alkoivat tulla yhä jyrkemmiksi ja muuttuivat lopuksi suorastaan keisarikunnan alueella olevien vieraskielisten koulujen melkein täydellistä venäläistämistä tarkoittaviksi. Näiden toimenpiteitten kohteeksi joutuivat myöskin suomalaiset koulut, vaikkakin Pietarin suomalaisissa kouluissa nämä toimenpiteet kaikeksi onneksi saatiin rajoitetuiksi siihen, että vain Venäjän maantietoa ja historiaa sekä laskentoa opetettiin näissä kouluissa venäjäksi sen verran (1-viikkotunti kutakin), että oppilaat oppivat käyttämään venäläistä terminologiaa ja saattoivat kunnialla suoriutua venäläisten tarkastusviranomaisten edessä tutkintokuulusteluissa.¹ Se, ettei tämä alkava venäläistämispuuska saanut aikaan suurempia vaurioita Pietarin suomalaiselle koululaitokselle, johtui ainakin osaksi siitä, että suomalainen koululaitos Pie-

¹ Inkerin 22. numerossa (28 p:nä toukok. 1893) mainitaan, että ylemmän kirkkokoulun kevättutkinnossa oli ollut läsnä myöskin venäläinen kansakoulujen tarkastaja, valtioneuvos W. Semeko, joka näkyi olleen erittäin tyytyväinen tutkintoon.

tarissa oli syntynyt itsensä majesteetin tahdosta ja että sen etujen valvojana oli keisarillista valtaistuinta niin lähellä oleva henkilö kuin Suomen ministerivaltiosihteeri, jonka kanssa 90-luvun alkupuolella ei kuka hyvänsä vielä rohjennut ruveta voimainmittelyyn. Kun maisteri Basilierin viimeinen vuosikertomus koulujen toiminnasta osoittaa sen tilan, johon Pietarin suomalainen koululaitos hänen johdossaan oli kehittynyt, ja sisältää sen ohella myöskin selostuksen edellämaituista venäläistämistoimenpiteistä ja siitä, millä tavalla koulujen uhattua asemaa koetettiin puolustaa, esitämme tämän kertomuksen semmoisena kuin se on julkaistuna Inkerilehden 42 ja 43 numeroissa 15 ja 22 päivinä lokakuuta 1893.

K e r t o m u s

Pietarin suomalaisten P. Marian seurakunnan koulujen toiminnasta lukuvuotena 1892—93.

Kouluraadin eli kouluneuvoston jäsenet ovat olleet samat kuin edellisenäkin lukuvuotena nim.: kunniapatruuna, kreivi N. Sievers, puheenjohtajana, passiviraston päällikkö, valtioneuvos Edv. Boehm, joka samalla Suomen ministerivaltiosihteerin puolesta valvoo kouluille myönnettyjen apurahojen käyttämistä, kirkkoherra Adolf Hakkarainen, varapuheenjohtajana, kauppaneuvos J. N. Åkerstedt, juveleerarimestarit T. Koponen ja A. Hollming sekä pöytäkirjurina koulujen tarkastaja. Varajäseninä ovat juveleerarimestari O. Koistinen ja suutarimestari F. Gustafsson. Sitä paitsi on kutakin koulua varten kaksi kouluraadin valitsemaa luottamusmiestä, joiden tehtävänä etupäässä on hankkia tietoja oppilasten varallisuudesta ja näiden tietojen nojalla esittää vapautusta koulumaksuista.

Koulut, niiden osoitteet, koulujen opettajat, missä kukin on opintonsa lopettanut ja milloin virkaansa asetettu, näkyy seuraavasta luettelosta.

Ylempi kirkkokoulu, Suomen kirkkokartanossa S. Tallikadulla N:o 6—8:

Hj. Basilier, synt. Kalajoella 1857, Hels. yliop., ast. virk. 1885.

A. F. Silén, synt. Nummen kapp. 1855, Hels. yliop., ast. virk. 1880.

F. W. Brummer, synt. Jyväskylässä 1852, Hels. yliop., ast. virk. 1885.

Grig. Ljubimov, synt. Rjasanissa 1856, Piet. yliop., ast. virk. 1881.

P. A. Sandqvist, synt. Tuusulassa 1845, Jyväs-k. sem., ast. virk. 1880.

Ida S. Pitkänen, synt. Kuopiossa 1856, Jyväs-k. sem., ast. virk. 1885.

Aina Mallenius, synt. Viipurissa 1864, Hels. jat-k. op., ast. virk. 1885.

Edla Stenberg, synt. Pietarissa 1871, Piet. naispedagogi-kurssit, ast. virk. 1892.

A. Tammelander, Nääsin veisto-op., ast. virk. 1890.

Viipurin puolen alustava koulu, kirkon omistamassa talossa Orenburgin katu n:o 21:

J. Jaakkimainen, synt. Tuutarissa 1853, Kolpp. sem., ast. virk. 1875.

Edit Jaakkimainen, synt. Rovaniemellä 1861, Jyv. sem., ast. virk. 1886.

Hulda Weckman, synt. Hämeenl. 1859, Häm. tyttök., ast. virk. 1884.

Was-Ostrovän alustava koulu, W. O. 1 linja, n:o 54 kort. 13:

E. Tirva, synt. Walkealassa 1860, Jyv. sem., ast. virk. 1886.

Lovisa Uimonen, synt. Pietarissa 1847, Piet. 2 miesgymn., ast. virk. 1864.

Kasanskin alustava koulu, Meschanskaja n:o 7 kortt. 13:

M. Putro, synt. Tuutarissa 1848, Kolpp. sem., ast. virk. 1872.

Elisabeth Kaipänen, synt. Pietarissa 1868, Piet. 6 miesgymn., ast. virk. 1886.

Kolomnan alustava koulu, Pokrovalla n:o 105:

K. Mannsten, synt. Valkeasaarella 1863, Kolpp. sem., ast. virk. 1886.

Lydia Weilin, synt. Jyväskylässä 1862, Hels. jatko-op.,
ast. virk. 1886.

Hiekkojen alustava koulu, Hiekoilla 5:n kadun ja Dehtärnin
kulm. n:o 32—16:

E. Koukku, synt. Lemillä 1848, Jyv. sem., ast. virk. 1885.

Olga Suominen, synt. Pavlovskissa 1860, Piet. 6 mies-
gymn., ast. virk. 1885.

Ohan alustava koulu, Polustrovskaja ranta n:o 107:

S. Putro, synt. Tuutarissa 1856, Kolpp. sem., ast. virk.
1886.

Aleksandrovskin alustava koulu:

P. Niukkanen, synt. 1859, Kolpp. sem., ast. virk. 1888.

Katarinanhovin kirkkokoulu:

J. Otsalainen, synt. Serepetassa 1844, Kolpp. sem., ast.
virk. 1866.

Lahden kirkkokoulu:

J. Iivanainen, synt. Tuutarissa 1857, Kolpp. sem., ast.
virk. 1879.

Parkalan kirkkokoulu:

A. Sokka, synt. Markkovassa 1867, Kolpp. sem., ast.
virk. 1891.

Oppilasmäärä on lukuvuoden kuluessa eri kouluissa ollut
seuraava:

	Syyslukuk.			Kevätlukuk.			Kouluista päässyt		
	poik.	tytt.	yht.	poik.	tytt.	yht.	poik.	tytt.	yht.
Ylempi kirkkokoulu	61	93	154	53	81	134	9	12	21
Viipurinpuolen alust. koulu	84	100	184	74	94	168	15	29	44
Vas. Ostrovan » »	54	48	102	47	46	93	9	2	11
Kasanskin » »	52	62	114	45	59	104	6	11	17
Kolomnan » »	34	33	67	34	34	68	6	5	11
Hiekkojen » »	42	35	77	41	33	74	5	4	9
Ohan » »	36	26	62	30	23	53	2	7	9
Aleksandrovskin » »	26	19	45	22	18	40	5	2	7
Katarinanhovin kirkkokoul.	14	19	33	8	18	26	—	1	1
Lahden » »	20	15	35	20	13	33	—	3	3
Parkalan » »	17	16	33	15	15	30	1	3	4
	440	466	906	389	434	823	58	79	137

Syyslukukaudella oli oppilasluku 906, mutta kevätlukukauden lopussa 823. Vuoden kuluessa oli siis oppilasluku vähentynyt 83:lla. Tähän oppilasten eroamiseen lukuvuoden kuluessa on osaksi Pietarin oloille omituiset syyt. Ensinnäkin menee joka kevät heti avoimen veden tultua 30—40 koulupoikaa suomalaisen höyrylaivayhtiön palvelukseen. Sitteen eroaa vanhempia oppilaita kouluista mennäksensä palvelus- tai oppipaikkoihin. Usein keskeyttävät vanhemmat täten lastensa koulunkäynnin ajattelemattomasti ja kevytmielisesti, vaan usein pakoittaa heitä tähän köyhyyskin. Miten säännöllisesti oppilaat eri kouluissa ovat käyttäneet hyväkseen opetusta, osoittavat seuraavat poissaolo prosentit.

	Syysluku- kaudella	Kevätluku- kaudella
Ylempi kirkkokoulu	3.14 %	5.20 %
Viipurin puolen alust. koulu	3.65 »	5.13 »
Was. Ostrovan » »	5.3 »	6.8 »
Kasanskin » »	6.45 »	7.94 »
Kolomnan » »	4.56 »	10.2 »
Hiekkojen » »	5.0 »	10.6 »
Ohan » »	3.7 »	8.2 »
Aleksandrovskin » »	4.05 »	5.3 »
Katrinanhovin kirkkokoulu	9.35 »	16.32 »
Lahden »	4.83 »	6.15 »
Parkalan »	9.25 »	7.5 »

Kun ottaa lukuun viime talven kovat pakkaset, joiden takia useimmat koulut täytyi pitää pari päivää suljettuina, ovat nämä tulokset Pietarin oloissa verrattain edulliset. Lukuvuoden kuluessa on terveydentila kouluissa ollutkin hyvä. Ei mikään koulu ole kulkutautien tähden ollut suljettuna. Mutta kaikki koulut alkoivat työnsä koleran tähden vasta 7 (19) p:nä syyskuuta eikä 18 (30) elokuuta niinkuin tavallisesti. Koulujen lääkärinä on ollut tohtori K. Standertskjöld, jonka neuvoja ja osoituksia on mahdollisuuden mukaan seurattu.

Vanhempainsa ammatin mukaan jakaantuvat oppilaat seuraavasti:

	Käsityöllisiä ja tehtaan meste- reita	Työmiehiä ja palvelusväkeä	Suomen rauta- tien palveliotta	Kauppiaitta ja asioitsiotta	Virkamiehiä	Maanviljeliöitä	Puutarhureita	Erii. tuntemat- tomia ja orpo- kodelaita	Yhteensä
Ylempi kirkkokoulu	55	45	36	2	5	3	2	6	154
Viipurin puol. alust. koulu	16	75	80	—	1	—	2	10	184
Was. Ostrovan » »	34	47	1	—	1	—	—	19	102
Kasanskin » »	81	17	—	—	1	1	—	5	105
Kolomnan » »	30	33	—	4	—	1	—	—	68
Hiekkojen » »	7	64	1	2	2	1	—	6	83
Ohan » »	33	10	5	—	—	4	—	1	53
Aleksandrovskin » »	—	45	—	—	—	—	—	—	45
Katarinanhovin » »	—	6	—	—	—	20	—	—	26
Lahden » »	—	9	—	—	—	24	—	—	33
Parkalan » »	—	17	—	—	—	13	—	—	30
Yhteensä	256	368	123	8	10	67	4	47	883

Suomen kansalaisten lapsia ovat oppilaat olleet muissa kouluissa paitsi Katarinanhovin, Lahden ja Parkalan kirkkokouluissa, joissa 49 oppilaan vanhemmat on inkeriläisiä ja 32 Suomen kansalaisia.

Oppilasten syntymäpaikka näkyy seuraavasta:

	Pieta- rissa	Muulla Venä- jällä	Suo- messa	Yh- teensä
Ylempi kirkkokoulu	124	3	27	154
Viipuripuolen alustava koulu	141	4	39	184
Was. Ostrovan » »	79	7	16	102
Kasanskin » »	78	4	22	104
Kolomnan » »	56	2	3	61
Hiekkojen » »	65	4	12	81
Ohan » »	34	8	11	53
Aleksandrovskin » »	41	1	3	45
Katarinanhovin kirkkokoulu	—	19	7	26
Lahden » »	—	27	6	33
Parkalan » »	—	13	17	30
Yhteensä	618	92	163	873

Kaupungin kouluissa on käynyt 16 venäjänuskoista oppilasta, muut ovat olleet luterilaisia. Venäjänuskoisille¹ oppilaille on edelleenkin kirkkoherra Sobolev antanut Viipurin puolen koulussa 2 tuntia viikossa uskonnon opetusta.

Oppiaineet, niiden tuntimäärät ja läpikäydyt kurssit ovat pääasiassa pysyneet muuttamatta. Ainoastaan laskento on alustavissa kouluissa, samoin kuin edellisenäkin lukutautena, opetettu osaksi venäjän kielellä ja ylemmässä kirkkokoulussa on laskentoa, Venäjän maantiedettä ja historiaa luettu kutakin tunti viikossa venäjän kielellä. Vaikka itse aineen opetus tästä järjestelmästä tuntuvasti kärsii, on sitä katsottu välttämättömäksi siltä kannalta, että oppilaat voisivat osoittaa tietojansa venäläisille tarkastajille.

Sunnuntaikoulujen opettajat ovat olleet: ylemmässä kirkkokoulussa A. F. Silén (johtaja), Olga Suominen ja insinööri Cajander, Viipurin puolen koulussa J. Jaakkimainen ja Edit Jaakkimainen, Ohan koulussa S. Putro ja Kolomnan koulun laskuun ylläpidetyssä koulussa, joka työskentelee ylemmän koulun suojissa, Ida Pitkänen. Kirjoitettuja oppilaita kaikissa sunnuntaikouluissa on ollut noin 250.

Mitä koulujen asemaan tulee, ei se lukuvuoden kuluessa ole muuttunut. Pietarin kaupungin kansakoulujen tarkastajan huhtikuussa 1892 antamaan määräykseen, että venäjän kieli tulisi opetuskieleksi muissa aineissa paitsi uskonossa, vastasi kirkkoraati, että alustavia kouluja tuskin voi pitää kirkkokouluina tavallisessa merkityksessä ja pyysi ylemmän kirkkokoulun suhteen määräyksen lykkäämistä niin kauaksi kuin nykyiset opettajat ovat toimessaan. Sen

¹ Pietarin suomalaisten koulujen kreikkalaiskatolisilla oppilailta, joita kevätlukukauden 1889 alussa oli yhteensä 16, oli kouluraadin toimesta hankittu suomenkielentaitoinen uskonnonopettaja, pastori M. N. Sobolev. Tammik. 27 p:nä 1889 ilmestyneen Inkeri-lehden 4. numerossa olevan selostuksen mukaan alkoi opetus sunnuntaina 22 p:nä tammikuuta Viipurin puolen kirkkokoulussa juhlallisella jumalanpalveluksella ja messulla, jonka selvällä suomenkielellä toimitti pastori M. N. Sobolev. Kuorolaulajina ottivat toimitukseen hyväntahtoisesti osaa eräät hengellisen seminaarin oppilaat. Edustajakseen oli Pietarin ja Viipurin piispa, joka itse oli estynyt tilaisuuteen saapumasta, lähettänyt hengellisen seminaarin inspektorin.

jälkeen tuli vielä saman tarkastajan kautta marraskuussa 1892 kirje, jossa kysytään, kenenkä luvalla ja minkäläisten sääntöjen tahi asetusten nojalla kirkkokoulut ovat perustetut. Tähän vastasi allekirjoittanut, että sunnuntaikoulut, koulu kirkkokartanossa ja pohjakoulu Viipurin puolella ovat perustetut keisari Aleksander I:sen kaikkein korkeimman ukaasin nojalla Suomen asiain komitealle 25 p:ltä toukok. 1820; pohjakoulut Ohan, Hiekkojen, Kasanskin ja Was. Ostrovan kaupunginosissa kaikkein korkeimmalla suostumuksella Suomen ministerivaltiosihteerin esityksen (dokladin) mukaan 20 p:ltä huhtik. 1885. Siihen loppui sitten suomalaisten koulujen perustuksia koskeva kirjeenvaihto. Muille kirkkokouluille, esim. ruotsalaisen kirkon kouluille tuli sitä vastoin kohta heidän selitystensä jälkeen käsky ilman viivytystä panna toimeen määräys venäjän kielen käyttämisestä muissa aineissa paitsi uskonnossa; kumminkin on ruotsalaiselle kirkkokoululle myönnetty tunteja äidinkielessä.

Näyttää siis siltä kuin asianomaiset olisivat tulleet huomaamaan suomalaisten kirkkokoulujen erikoisaseman. Se onkin mielestämme varsin selvä. Tuossa merkillisessä armollisessa ukaasissa vuodelta 1820 (se on »Inkerissä» ennen julkaistu) puhutaan suomalaisesta kansallisesta koulusta, jossa Suomen kansalaisten lapset Pietarissa voisivat »arkipäivinä oppia lukemista ja kristilliseen kasvatukseen kuuluvia alkeisperusteita sekä sunnuntai- ja juhlapäivinä hankkia itsellensä uskonnossa tarpeellisia ja muita heidän kutsumukselleen sopivia tietoja». Keisari Nikolain vahvistamat säännöt (v. 1835) Ruotsin kirkkokartanoon perustetulle alkeisluokalle Suomen kansalaisten lapsia varten hyväksyvät nekin äidinkielen (ruotsin tai suomen) opetuskieleksi.

Kun myöhempinä aikoina (v. 1840) pyydettiin apurahoja ensimmäiselle suomalaiselle kirkkokoululle, oli pääperustuksena avunpyyntöön se, että vuosittain oli ollut täytymys laskea ripille suuri joukko nuorukaisia, jotka eivät ensinkään taikka varsin puutteellisesti ymmärsivät äidinkieltä. Kun vuosina 1885—86 vapaaherra Bruunin toimesta

myönnettiin runsaat apurahat H. M. Keisarin Suomen käsi-kassasta uusia alustavia kouluja varten Pietarissa passilla eläville Suomen kansalaisten lapsille, tapahtui tämä avunmyönnytys vasta sitten, kun suomalaisille kirkkokouluille oli valmistettu uudet säännöt, jotka ministerivaltiosihteeri tarkasti ja hyväksyi ja joiden mukaan suomenkieli jäi opetuskieleksi. Kun lisäksi vielä muistamme, että suomalaiset kirkkokoulut ennen mainitsemiemme asiakirjain mukaan ovat Suomen ministerivaltiosihteerin erityisen valvonnan alaisina, jota valvontaoikeutta vapaaherra Bruun oli sitenkin käyttänyt, että uusien alustavien koulujen vuosikertomuksista oli esittänyt kohtia H. M. Keisarille, on mahdoton käsittää edellämainitun määräyksen, että venäjän kieli tulisi yksinomaan opetuskieleksi, tarkoittavan niitä kirkkokouluja, jotka ovat Suomen kansalaisten lapsia varten. Päinvastoin luulemme sen etupäässä tarkoittaneen muita vieraskielisiä kirkkokouluja, varsinkin saksalaisia, joilla on samat oikeudet kuin venäläisillä kimnaaseilla ja joiden oppilaat valmistetaan Venäjän valtakunnan palvelukseen ja enimmäkseen ovat Venäjän alamaisia.

Suomalaisten kirkkokoulujen lopettaneilla ei Venäjällä ole minkäänlaisia oikeuksia. Ei edes sitä oikeutta, mikä venäläisten kansakoulujen lopettaneilla on, nimittäin että saavat helpotusta sotapalveluksessa, Suomen kansalaiset voi hyväksensä käyttää, he kun suorittavat asevelvollisuuttaan kotimaassa ja siellä saavat samat oikeudet kuin Suomen kansakoulujen oppilaat. Pietarin suomalaisten kirkkokoulujen ainoa tarkoitus on siis antaa oppilailleen yleisen kansalaisivistyksen alkeet, koettaa kasvattaa suomalaisesta nuorisosta kunnan kansalaisia ja valistuneita luterilaisen kirkon jäseniä. Ettei tätä tarkoitusta saavutettaisi, jos venäjänkieli tulisi opetuskieleksi, sen jokainen käsittää. Entisiltä ajoilta osoittaa surullinen kokemus, miten juuri ne suomalaiset täällä joutuvat mieron tielle, jotka, halveksien omaa kansallisuuttaan, hylkäävät äidinkieltänsä.

Mutta jokapäiväistä käytännöllistä elämää varten on Pietarissa tietysti valtakunnan pääkielen taito tarpeen. Sitä onkin suomalaisissa kouluissa sillä vakavuudella ja menestyksellä opetettu, että lähes toinen puoli oppilaista taitaa yhtä hyvin venäjän- kuin suomenkielen. Ainoastaan ne oppilaat, jotka kouluihin tullessansa eivät ensinkään ymmärrä venäjätä, jäävät tässä kielessä heikommiksi ja jäisivät heikoiksi puhtaasti venäläisissäkin kouluissa. Eivätkä venäläiset opettajat tahdokaan kouluhinsa ottaa suomalaisia lapsia, jotka opetuskielen taitamattomuuden tähden olisivat koulun yhteistyyölle esteeksi.

Näillä perusteilla luulemme varmaan, ettei suomalaisia kirkkokouluja voida muukalaistuttaa. Jospa kirkkoneuvosto aikoinaan olisikin tehnyt erehdyksen siinä suhteessa, ettei venäläisiltä virastoilta hankkinut lupaa koulujen avaamiseen, niin eihän tällaisen muodollisen erehdyksen vuoksi H. M. Keisarin armollisen ukaasin voima ole tehty mitättömäksi. Se pysyy voimassa siksi kuin toinen kaikkein korkein ukaasi sen kumoo. Niin kauan kuin näin ei tapahdu, on ymmärtääkseni suomalaisilla kirkkokouluilla omituinen asemansa ja oma tarkoituksensa. Ainoastaan suomalaisissa kouluissa voivat suomalaiset lapset saada sitä siveellistä vakavuutta ja sitä todellista Jumalan pelkoa, jota paitsi varsinkin Pietarin suussa oloissa ei voi pysyä hyvänä kansalaisena. Ja hyviä, rehellisiä, lainkuuliaisia kansalaisiahan kukin koulu ja kukin valtio ensi kädessä tahtoo kasvattaa.

Luottamuksella voivat siis mielestäni Pietarinkin suomalaisten koulujen opettajat jatkaa työtään kasvavan kansamme keskuudessa. Riittäköön teille edelleenkin voimia, kärsivällisyyttä ja rakkautta tärkeässä tehtävässänne! Teidän rehellinen, harras työnne on lopulta saava syrjäisenkin tunnustuksen.

Hj. Basilier,
koulujen tarkastaja.»

Maisteri Hj. Basilier erosi Pietarin suomalaisten koulujen tarkastajan virasta syksyllä 1893 tultuaan edellisenä keväänä nimitetyksi kansakoulujen tarkastajaksi Suomen kahdeksanteen koulupiiriin, joka käsitti Jääsken, Rannan, Äyräpään, Käkisalmen ja Kurkijärven kihlakunnat Viipurin läänissä. Hänen virkatoveriensa, oppilaittensa ja laajojen kansalaispiirien syviä kiintymyksen ja kiitollisuuden tunteita tulkittiin sekä siinä erojaisjuhlassa, joka pidettiin 25 p:nä syysk. 1893 maist. Basilierin ja hänen puolisonsa kunniaksi, että useissa lämpimissä sanomalehtikirjoituksissa ¹ kuin myöskin muistolahjojen ym. muodossa. Hj. Basilierin myöhemmistä elämänvaiheista mainittakoon tässä, että hän tuli vuonna 1904 kansakoulujen tarkastajaksi kouluhallitukseen ja myöhemmin (1918) kouluneuvokseksi, palvelen kouluhallituksessa vuoteen 1925, jolloin täysin palvelleena otti eron virastaan. Hän kuoli 1 päivänä elokuuta 1927 kesäkodissaan lähellä Iitin kirkonkylää ja on haudattu Iitin kirkkomaahan.

Hj. Basilierin seuraajaksi ylemmän kirkkokoulun johtajana tuli saman koulun opettaja A. F. Silén, Pietarin suomalaisten koulujen tarkastajan tehtävät uskottiin seurakunnan pääkirkkoherran A. Hakkaraisen hoidettavaksi.² Mitään aikaisemmasta poikkeavaa tai erikoisemman maininnan arvoista seuraavilta lähivuosilta ei ole. Oppilasmäärä kouluissa kasvoi joka vuosi ja kohosi lukuvuonna 1895—97 jo 1 055 pysytellen siitä lähtien aina tuhannen yläpuolella. Vuoden 1898 alkupuolella julisti Pietarin suomalaisen P. Marian seurakunnan kouluneuvosto kirkkokoulujen tarkastajanviran haettavaksi.³ Samanaikaisista sanomalehtikirjoituksista ja huomautuksista päättäen astuu jälleen esille kysymys korkeamman suomalaisen oppikoulun aikaansaamisesta Pietariin ja sikäläisen suomalaisen koululaitoksen sellaisesta uudelleen järjestelystä, että se entistä tarkemmin vastaisi Suomen koulujen vastaavia koulumuotoja. Noin kuukautta myöhemmin,

¹ Vrt. *Inkeri*, n:o 40 (1. X. 1893).

² Vrt. *Inkeri*, n:o 41 (8. X. 1893).

³ Vrt. *Inkeri*, n:o 12 (20. III. 1898).

tarkemmin sanoen 18 päivänä huhtikuuta 1898, valitsi¹ seurakunnan kouluneuvosto koulujen tarkastajaksi ja ylemmän kirkkokoulun johtajaksi kahdeksasta hakijasta Kolppanan opettajaseminaarin johtajan filosofiankandidaatti Pietari Toikan, joka otti viran vastaan seuraavan syyslukukauden alussa. Tämän opetus- ja kasvatustyöhön sekä tietopuolisesti että käytännöllisesti syvästi perehtyneen, tarmokkaan ja etevän koulumiehen tulo Pietarin suomalaisen koululaitoksen johtoon koitui tälle koululaitokselle suureksi siunaukseksi, ennen kaikkea siinä mielessä, että hänen johtajakautenaan (1898—1907) ja hänen väsymättömän työnsä ja ponnistelunsa tuloksena toteutui Pietarin suomalaisen väestön mielessä lähes puolen vuosisataa kangastanut suuri unelma ylemmän suomalaisen koulun aikaansaamisesta. Johtaja Toikan myöhemmistä elämänvaiheista tulkoon tässä mainituksi, että hän oli Helsingin Suomalaisen normaalilyseon yliopettajana 1907—1918, »Helsingin Sanomain» toimituksessa 1918—1921, Inkerin väliaikaisen hoitokunnan puheenjohtajana 1919—20, Suomen pääkonsulinvirastossa Pietarissa 1922—28, kuoli Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 1930.

Pietarin suomalaisen koululaitoksen elämässä näin alkaneen uuden ajanjakson alussa ei kuitenkaan heti voitu ryhtyä suoraa päätä toteuttamaan ylemmän koulun perustamisajatusta. Asian huolellinen valmistelu ja kypsyttely vaati runsaan aikansa ja kehittyi toteuttamisasteeseensa vasta seuraavan vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen puolimaissa. Uuden johtajan toimikauden alkuvuodet käytettiin koululaitoksen tarpeelliseksi havaittuun konsolidoimiseen ja sisäiseen järjestelyyn. Pietarin suomalaisissa kouluissa opiskellevasta nuorisosta, kuten aikaisemmin esitetystä selviää, kävi läpi täydellisen kuusivuotisen oppijakson eli siis sekä alustavan että ylemmän kirkkokoulun vain pienempi osa; suurin osa lopetti koulunkäyntinsä päättäessään jonkin alustavista

¹ Vrt. *Inkeri*, n:o 17 (24. IV. 1898). Muina hakijoina olivat fil. maist. Antti Aarne, K. A. Lilius, Santeri Lagerstedt, Karl Eliel Ottelin, Otto Henrik Moisio ja nimineuvos J. E. Melartin sekä eräs, joka ei ole tahtonut nimeänsä julkaistavaksi.

kirkkokouluista. Mutta näissä kolmivuotisissa kouluissa eivät lapset saaneet sitä tietomäärää, joka sisältyi Suomen kansakoulujen oppijaksoon. Niinpä esim. historia, luonnontiede, mittaussoppi jne. olivat aineita, joita Pietarin alustavissa kirkkokouluissa ei ollenkaan luettu. Jotta kuitenkin ne lapset, jotka eivät aikoneet jatkaa koulunkäyntiään pidemmältä, olisivat tilaisuudessa saamaan alkeistietoja näissäkin aineissa ja että heidän tietomääränsä siten olisi osapuulleen rinnastettavissa Suomessa kansakoulun käyneiden tietomäärään, perustettiin syksyllä 1900 alustavien koulujen päättäneitä varten tällainen jatkoluokka¹, joka sijoitettiin ylemmän kirkkokoulun huoneistoon P. Marian seurakunnan kirkon taloon. Tähän jatkoluokkaan otettiin, sikäli kuin tilaa riitti, kaupungin eri osissa ja Pietarin maaseurakunnan eräissä kylissä olevien alustavien koulujen kolmansilta luokilta päästettyjä oppilaita, ja heidän koulumaksunsa oli jatkoluokalla sama kuin alustavissa kouluissa yleensä, nimittäin 3 ruplaa lukukaudessa, kun taas lukukausimaksu ylemmässä koulussa oli 30 ruplaa. Ylemmän kirkkokoulun oppikursseja säännösti ja paranneltiin vuosi vuodelta ja pyrittiin saamaan ne entistä tarkemmin vastaamaan suomalaisten oppikoulujen (reaalisuuntaisten) vastaavien luokkien oppimääriä. Vihdoin syksyllä 1905 muodostettiin ylemmän kirkkokoulun kahdesta alemmasta luokasta lukuohjelmaltaan Suomen yhteiskouluja vastaava kaksiluokkainen koulu, jonka toivottiin vuosi vuodelta kasvavan kahdeksanluokkaiseksi. Asianomaisten venäläisten kouluviranomaisten lupa suomalaisen yhteiskoulun perustamiseen saatiin helposti. Eräessä ahtaammassa, vaikkakin sitä vaikutusvaltaisemmassa piirissä, suunniteltiin suomalaisesta yhteiskoulusta koulua, joka olisi pystynyt valmistamaan oppilaansa sekä Suomen että Venäjän korkeakouluihin. Tästä suunnitelmasta oli pian kuitenkin luovuttava, kun laajemmat suomalaiset piirit eivät sille antaneet kannatustaan. Mutta vaikka koulun lukuohjelma pysytettiinkin mahdollisimman tarkkaan Suomen oppikoulujen lukuohjelmia vastaavana, eivät

¹ Vrt. *Inkeri* 11 p:nä elok. 1900, n:o 32.

koulu- ja kirkkoneuvoston moneen kertaan tekemät aloitteet suomalaisen valtionavustuksen saamisesta johtaneet tuloksiin. On ymmärrettävää, että tällainen ynseysi voinut olla herättämättä katkeruutta Pietarin suomalaisen väestön keskuudessa, joka henki- ja passimaksuina suoritti Suomen valtiolle moninkertaisesti sen 16 000 ruplan määrän, jota Suomen valtiolta pyydettiin Pietarin suomalaisen yhteiskoulun kannattamiseksi. Tätä katkeruutta todistavat mm. monet kirjoitukset ja julkilausumat silloisissa sekä Pietarin ¹ että Suomenkin sanomalehdissä. Kun toiveet Suomen valtion kannatuksesta raukesivat, täytyi koulun omin voimin parhaansa mukaan koettaa tulla toimeen. Seurauksena oli tästä kuitenkin, ettei yhteiskoulua koko sen olemassaolon aikana saatu kehitetyksi täysiluokkaiseksi, vaan sen täytyi pysytellä pääasiallisesti seitsenluokkaisena, ja sen ylimmän luokan päättäneet oppilaat siirtyivät Suomen oppikouluihin viimeiselle luokalle ja tulivat melkein poikkeuksetta seuraavana keväänä ylioppilaisiksi. Oppilaiden lukumäärä koulun toimiessa 7-luokkaisena pysytteli yleensä 250 paikkeilla. Luokkien lisääntyessä kiinnitettiin yhteiskoulun palvelukseen pystyviä, enimmäkseen Suomessa opettajapätevyyden saaneita opettajia. Koulun ylläpitokustannukset sen viimeisinä aikoina nousivat noin 25 000 ruplan paikkeille, joiden peittämiseen Pietarin suomalainen P. Marian seurakunta myönsi vuosittain n. 10 000 ruplaa, Suomen valtio 1 000 ruplaa ², loput kertyivät koulumaksuista, stipendivaroista, kannatusyhdistyksen kannatusmaksuista ym. Pietarin suomalaisen yhteiskoulun toiminta jatkui häiriöttä kevätlukukauden 1917 loppuun. Koulun viimeisen painosta ilmestyneen vuosikertomuksen³ mukaan seuraavan lukukauden piti alkaa 22 päivänä elokuuta 1917. Siitä, kuinka mai-

¹ Vrt. Uusi Inkeri-lehdessä olleita monia kirjoituksia kevättalvella 1906.

² Tätä 1 000 ruplan suuruista vuotuista avustusta oli ylempi kirkkokoulu nauttinut jo monet vuosikymmenet, vrt. Valtiosiht. vir. aktia n:o 166^a E. B. vuodelta 1882.

³ Tämän esityksen kirjoittajan tietämän mukaan on Pietarin suomalaisen yhteiskoulun vuosikertomuksia julkaistu painosta ainakin kaudelta lukuvuodelta, syksystä 1911 kevääseen 1917.

nittuna päivänä alkanut lukuvuosi kului, ei tämän esityksen kirjoittajalla ole muuta tietoa, kuin että koulu oli toiminnassa kevätlukukauden 1918 loppuun. Alustavat koulut näyttävät olleen toiminnassa vielä ainakin syyslukukauden 1918 loppuun. Eräinä myöhempinä vuosina, kommunistikomenon aikana, on Pietarin suomalaisen entisen ylemmän kirkkokoulun ja yhteiskoulun huoneistossa yritetty pitää jonkinlaista suomalaista koulua, mutta entisen suomalaisen ylemmän koulun hengen ja perinteiden jatkajana tätä koulua ei voida pitää. Pietarin suomalaisen yhteiskoulun viimeisenä toimintavuotena onkin näin ollen pidettävä lukuvuotta 1917—1918.

Yhteiskoulun viimeinen kertomus lukuvuodelta 1916—1917, todettuaan, että koulun tulevaisuus koulutyötä syksyllä 1916 alettaessa näytti synkältä, on työkauden päättyessä täysin vakuuttunut koulua odottavasta valoisammasta tulevaisuudesta. Koulun vuosikertomuksen laatija, koulun viimeinen johtaja fil.-kand. Juhana Peräläinen näkee Venäjän suuressa vallankumouksessa ja 1917 kevään poliittisissa ta-pauksissa itsenäisen kansallisen kulttuurielämän ja kansojen itsemääräämisoikeuden takeet ja sen perustuksen, jolle Pietarin suomalaisen yhteiskoulun tulevaisuus rakennetaan. Samassa kertomuksessa todetaan edelleen, että myöskin koulun aineellisen aseman vakaannuttamista tarkoittavat toimenpiteet, joihin nähden kymmenkunta vuotta aikaisemmin silloinen perustuslaillinen senaatti oli kerta toisensa jälkeen asettunut kylmästi torjuvalle kannalle, olivat nyt vihdoinkin johtaneet onnelliseen tulokseen sikäli, että uusi Tokoin johtama itsenäisyysenaatti oli toukokuun 22 päivänä 1917 myöntänyt Pietarin suomalaiselle yhteiskoululle pyydetyn valtionavun. Vuosikertomuksen laatijan toivorikkaus tulevaisuuteen nähden onkin kaiken esitetyn nojalla täysin ymmärrettävä. Vahinko vain, että toivorikkaat kuvitelmat itsenäistä suomalaiskansallista kulttuurielämää ja suomalaista koululaitosta Pietarissa odottavasta valoisasta tulevaisuudesta eivät ole toteutuneet, vaan ovat saaneet jatkokseen surkeuden, jonka kaikki tunnemme.

Pietarin suomalaisen yhteiskoulun viimeisten vuosien vaiheiden tarkemmasta kuvailemisesta samoin kuin varsinaisten koulumuistelmien esittämisestä on tässä yhteydessä luovuttava sekä tilanahtauden vuoksi että myöskin siitä syystä, että edellä mainitut painetut vuosikertomukset sisältävät niistä seikkaperäisiä tietoja. Se lukusuunnitelma, jota koulussa seurattiin eri luokilla vuodesta 1911 alkaen aina kevätlukukauden 1917 loppuun, oli seuraava:

Aineet	I l.	II l.	III l.	IV l.	V l.	VI l.	VII l.	Yhteinen tuntimäärä viikossa
Uskonto	2	2	2	2	2	2	2	14
Suomenkieli	4	4	3	2	2	3	3	21
Venäjänkieli ..	5	4	4	4	4	4	4	29
Ruotsinkieli	5	4	3	2	2	2	2	20
Saksankieli	—	—	4	4	3	3	3	17
Ranskankieli ..	—	—	—	—	—	4	4	8
Historia	1	2	2	2	3	3	4	17
Venäjän historia ..	—	—	2	2	—	—	—	4
Maantieto	2	2	2	—	1	—	—	7
Venäjän maantieto	—	—	—	2	—	—	—	2
Matematiikka ..	4	5	5	5	4	5	5	33
Fysiikka	—	—	—	—	3	3	2	8
Luonnontieto	2	2	2	3	3	—	—	12
Kaunokirjoitus ..	2	2	—	—	—	—	—	4
Piirustus	—	—	2	2	—	—	—	6
Laulu	2	2	(1)	(1)	(2)	(2)	(2)	4(8)
Voimistelu	2	2	2	2	2	2	2	14
Kirjanpito(vap.eht.)	—	—	—	(1)	(1)	—	—	(2)
Yhteensä	31	31	33 (34)	32 (34)	31 (34)	31 (33)	31 (33)	220 (230)

Koulun opettajakunnan kokoonpano viimeisen painetun vuosikertomuksen mukaan oli seuraava.

Ekström, Matty, filos. maisteri. Ruotsia I—VI l. ja saksaa II b. l. Toiminut opistossa v:sta 1909.

Hellfors, Olga, vapaataiteilijatar. Laulua I—VI l. Virkavapaa joulukuun alusta. Opistossa v:sta 1916.

Helo, Johan, filos. tohtori. Matematiikkaa III—VI l., luonnonoppia V—VI l. ja kirjanpitoa IV—V l. Opistossa v:sta 1915.

Järvinen, Hilja, voimistelun opettajatar, ylioppilas. Tyttöjen voimistelua I—IV l. Opistossa v:sta 1914.

Komonen, Katri, opettajatar. Saksaa III a, IV—VI l. ranskaa VI l., aritmetiikkaa I—II l. ja Venäjän maantietoa IV l. Opistossa v:sta 1905.

Ljubimov, Grigorij, kollegineuvos. Venäjää III—VI l. Opistossa v:sta 1905.

Peräläinen, Juhana, filos. kand., johtaja. Yleistä historiaa II—VI l. ja Venäjän historiaa III—IV l. Opistossa v:sta 1911.

Pulkinen, Asko, filos. kand. Luonnonhistoriaa I—V l., maantietoa I a, I b ja V l., piirustusta III—V l. ja kaunokirjoitusta II l. Opistossa v:sta 1916.

Rimpiläinen, Hellin, filos. maisteri. Suomea I—VI l. ja maantietoa II—III l. Opistossa v:sta 1909.

Saarinen, Einar, ylioppilas. Poikien voimistelua IV—VI l. Opistossa kevätlukukauden alusta 1910.

Sobolev, Mihail, rovasti. Uskontoa koulun kreikkalais-katolisille oppilaille v:sta 1905.

Teittinen, Uno, filos. kand. Uskontoa I—VI l., historiaa I a ja I b l., kaunokirjoitusta II l. sekä poikien voimistelua I—III l. Opistossa v:sta 1916.

Vahlström, Olga, ylioppilas. Venäjää I—II l. Opistossa v:sta 1916.

Nissinen, Elbe, laulunopettaja. Viransijaisena laulua 21. XI. 1916—10. IV. 1917 kaikilla luokilla.

Mesiäinen, Evert, opettaja. Viransijaisena laulua 10. IV—12. V. 1917 kaikilla luokilla.

Vaikkakaan Pietarin suomalaista yhteiskoulua ei ehditty saada täysiluokkaiseksi eikä Pietarin suomalaisen koululaitoksen kehitys siis tässä muodossa koskaan päässyt täyteen kukoistukseensa, on tämä koululaitos sittenkin ollut huomattavana tekijänä sekä Pietarissa asuvien Suomen kansalaisten että myöskin Inkerinmaan suomalaisen väestön sivistyselämässä ja -riunnoissa. Tosin Pietarin suomalaisten

koulujen opettaja- ja oppilasluettelot ja arkistot on tuli ja muu hävitys tuhonnut, niin ettei niiden nojalla ole mahdollista tarkemmin selvittää Pietarin suomalaisen koululaitoksen ulospäin näkyvää vaikutusta. Kuitenkin on tunnettua ja erinäisten muiden lähteiden nojalla todettavissakin, että Pietarin suomalaisten koulujen oppilaista sankat parvet ovat enemmän kuin puolen vuosisadan aikana Suomessa hakeneet jatkoa opinnoilleen, joille Pietarin koulut olivat laskeneet tukevan pohjan, ja myöhemmin valmistuneet työntekijöiksi mitä erilaisemmille henkisenkin elämän urille. Ja niistä tiedon ja sivistyksen siemenistä, joita Pietarin suomalaisen koululaitoksen jo manalle menneet tai harvat vielä elossa olevat ja vanhuutensa päiviä keskuudessamme viettävät opettajat ovat oppilaihinsa kylväneet, tuntevat kaikki, joilla aikanaan on ollut onni olla Pietarin suomalaisten koulujen oppilaina — heidän joukossaan myöskin tämän esityksen kirjoittaja — syvää kiitosta ja vilpitöntä, harrasta kunnioitusta rakkaita opettajiaan ja koulujaan kohtaan.